

ΜΕΓΑΛΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

† *Γιαννάκη Ιωάννου*

Μετά τις δύο προηγούμενες μέρες, που ήταν ένα είδος πνευματικής εισαγωγής στα γεγονότα του Πάθους, φτάνουμε στη Μεγάλη Τετάρτη, οπότε αρχίζουμε σιγά σιγά να εισερχόμαστε στις θλιβερές λεπτομέρειες του Θείου Δράματος. Πρώτα, θυμούμαστε την περίπτωση της πόρνης γυναικός, που μετανοημένη ζητά συγχώρεση από τον Κύριο, κι όταν αυτός τη συγχωράει, εκείνη γεμάτη ευγνωμοσύνη πλένει τα πόδια Του με πολύτιμο μύρο και τα σκουπίζει με τα μαλλιά της. Στην υστερόβουλη και πικρόχολη παρατήρηση μερικών μαθητών, με πρωτοστάτη τον Ιούδα, ότι το μύρο αυτό θα μπορούσε να πουληθεί και το αντίτιμο να διατεθεί στους φτωχούς, ο Ιησούς τούς υποδεικνύει ότι αυτό αποτελεί προεικόνιση του ενταφιασμού του και, στη συνέχεια, τονίζει με νόημα ότι τους φτωχούς θα τους είχαν πάντα ανάμεσά τους, αλλά όχι τον ίδιο.

Σ' αυτό το γεγονός αναφέρεται και το περίφημο τροπάριο που ψάλλεται στο τέλος του όρθρου και αποδίδεται στην υμνογράφο Κασσιανή.

Ταυτόχρονα, η Εκκλησία μέσα από την όλη υμνογραφία του όρθρου φέρνει στη μνήμη μας τη σύγκληση του Συνεδρίου των Ιουδαίων, που ήταν το ανώτατο δικαστήριό τους. Σ' αυτή τη σύναξη λήφθηκε κατ' αρχήν η απόφαση για τη σύλληψη και τη θανάτωση του Χριστού. Την ίδια, περίπου, ώρα ο Ιούδας αρχίζει να σχεδιάζει στο μυαλό του την προδοσία του Δασκάλου Του. Έτσι, στη Μεγάλη Τετάρτη, όπως και στην ίδια τη ζωή, η φιλευσπλαχνία του Θεού φαίνεται να συναντά τη μετάνοια του ανθρώπου, αλλά και να αντιπαρατίθεται με την προδοσία. Ίσως η αντίθεση αυτή να μην είναι τυχαία και συγκυριακή, αλλά δηλωτική των ορίων μέσα στα οποία κινείται η ανθρώπινη συμπεριφορά. Το ένα άκρο είναι η προδοσία, η αγνωμοσύνη, η αχαριστία. Το άλλο άκρο είναι η μετάνοια, που αναγεννά τον άνθρωπο και τον επανενώνει με την αγάπη του Θεού. Σ' αυτά τα όρια ακροζυγιάζεται διαχρονικά η ανθρώπινη ελευθερία.

Χτες, Μεγάλη Τρίτη, αναφερθήκαμε στην αναγκαιότητα της πνευματικής εγρήγορσης και υποδείξαμε την άρρηκτη σχέση ανάμεσα σ' αυτήν και στη μετάνοια. Θα προσπαθήσουμε, στη συνέχεια, να αναλύσουμε ακροθιγώς την εμπειρία της μετάνοιας, γιατί η δύναμή της είναι λυτρωτική, αλλά και γιατί αυτή στηρίζεται στην άφατη αγάπη του Θεού για τον άνθρωπο. Η ανθρώπινη μετάνοια θά 'ταν ατελέσφορη κι αναποτελεσματική, αν δεν θεμελιωνόταν πάνω στην παθιασμένη αγάπη του Θεού για το ανθρώπινο πλάσμα. Έτσι, μιλώντας για την ανθρώπινη μετάνοια, είναι σα να μιλούμε και για την απέραντη αγάπη με την οποία περιβάλλει ο Θεός τον άνθρωπο.

Τι είναι, λοιπόν, η μετάνοια; Όπως κι η ίδια η ετυμολογία της λέξης δηλώνει, μετανιώ σημαίνει αλλάζω νου, δηλαδή, αλλάζω συμπεριφορά, αλλάζω τρόπο ζωής. Η μετάνοια δεν είναι μόνο η απλή παραδοχή ενός λάθους, ούτε και απλώς οι ενοχλητικές τύψεις που συνοδεύουν μια εφάμαρτη επιλογή μας. Αυτό μπορεί να είναι το πρώτο στάδιο της μετάνοιας, αλλά, σίγουρα, όχι το τελευταίο. Μετανιώ σημαίνει μισώ βαθιά την αμαρτία και κηρύττω με τη νέα μου πορεία αδυσώπητο πόλεμο εναντίον των λαθών εκείνων, που εμποδίζουν την αγαπητική κοινωνία μου με τον Θεό, με τον συνάνθρωπο, με τη φύση και με τον ίδιο μου τον εαυτό. Μετάνοια είναι η οριστική ρήξη με το αμαρτωλό παρελθόν και η ριζική αλλαγή στόχων, σκοπών και προτεραιοτήτων. Η μετάνοια αναγεννά πνευματικά τον άνθρωπο και τον βοηθά να βλέπει τη ζωή μ' έναν εντελώς διαφορετικό φακό. Η μετάνοια απελευθερώνει την ανθρώπινη ψυχή από τα ασφυκτικά και θανατηφόρα δεσμά της αμαρτίας και την καθαρίζει από τα στίγματα και τις κηλίδες της. Λαμπρό παράδειγμα μετάνοιας η πρώην πόρνη, στην οποία αναφέρονται οι θεόπνευστοι ύμνοι των ακολουθιών της σημερινής μέρας. Η γυναίκα αυτή, αφού επέτρεψε στον εαυτό της να βυθιστεί στον βούρκο της αμαρτίας και να βιώσει τον μέγιστο δυνατό εξευτελισμό, ως άλλος άσωτος «είς έαυτὸν ἔλθοῦσα» μίσησε την αμαρτία, συναισθάνθηκε την καταστροφή που αυτή προκαλούσε στη ζωή της, στηρίχθηκε στην άπειρη αγάπη του Θεού και ζήτησε με τη μετάνοια τη συγχώρεση των αμαρτιών της. Ένας αυστηρός και μονοδιάστατα δίκαιος Θεός πιθανόν να αρνιόταν τη συγχώρεση και να απαιτούσε επιτακτικά την παραδειγματική τιμωρία της. Ένας Θεός, όμως, που από αγάπη γίνεται άνθρωπος και θυσιάζεται για χάρη των ανθρώπων θα ανοίξει τη ζεστή αγκαλιά Του και με χαρά ανείπωτη θα υποδεχθεί τη μετανοημένη γυναίκα. Μπροστά στη θυσιαστική αγάπη του Θεού η αμαρτία ξεθωριάζει, ατονεί, διαγράφεται. Η δικαιοσύνη της αγάπης δεν ταυτίζεται με τη δικαιοσύνη του νομικού κώδικα. Η πρώτη συγχωράει και διανοίγει νέες προοπτικές στον άνθρωπο. Ο άνθρωπος προσδιορίζεται πια από το ελπιδοφόρο μέλλον κι όχι από καταδικαστικό παρελθόν. Η δεύτερη τιμωρεί στυγνά κι απρόσωπα, προσκολλάται στο παρελθόν και προδιαγράφει ένα μέλλον χειρότερο κι από το παρελθόν. Το είπαμε και τις προηγούμενες μέρες, το επαναλαμβάνουμε και τώρα. Ο Θεός δεν είναι ο βλοσυρός χωροφύλακας της ηθικής τάξης. Είναι ο στοργικός και σπλαχνικός Πατέρας που σέβεται στον υπέρτατο βαθμό την ελευθερία μας, αγωνιά για μας ακόμα και την ώρα που Τον αρνούμαστε και είναι πάντοτε έτοιμος να μας δεχτεί ξανά κοντά Του, όποια κι αν ήταν η αμαρτία και η αστοχία μας.

Άξια σχολιασμού είναι και η αντίδραση των μαθητών στη συγχώρεση που προσφέρει ο Χριστός στη μετανοημένη γυναίκα. Μοιάζει πάρα πολύ με την αντίδραση του μεγαλύτερου γιου της παραβολής του άσωτου Υιού. Αντί να χαρούν για την επιστροφή της χαμένης και πνευματικά νεκρής αδελφής τους, βρίσκουν ένα σωρό γελοίες και φαιδρές αιτιάσεις, για να επιπλήξουν έμμεσα τον ίδιο τον Χριστό,

που δέχτηκε τη μετάνοια της γυναίκας. Πόσο φτωχαίνουν, τελικά, τον άνθρωπο η μικροπρέπεια και η εμπάθεια.

Ολοκληρώνοντας την αναφορά μας στη Μεγάλη Τετάρτη είναι αναγκαίο να τονίσουμε τη σαφή και κατηγορηματική διάκριση ανάμεσα στην αμαρτία και τον αμαρτωλό άνθρωπο. Η Ορθόδοξη Εκκλησία καταδικάζει ρητά κι απερίφραστα την αμαρτία, αλλά στηρίζει κι ενισχύει τον αμαρτωλό, γιατί βλέπει σ' αυτόν την εικόνα του Θεού. Η διάκριση αυτή είναι βασική αρχή κάθε ποιμαντικής προσέγγισης. Θεωρούμε την αμαρτία ως την πνευματική ασθένεια της ψυχής και γι' αυτό προσπαθούμε να προσφέρουμε την κατάλληλη θεραπεία χωρίς, όμως, να εξουθενώνουμε τον άνθρωπο. Αν δεν γίνει αυτός ο σαφής διαχωρισμός, τότε ανοίγουμε την πόρτα σε πρακτικές εκκλησιολογικά ανεπίτρεπτες, όπως, π.χ. την Ιερή Εξέταση κατά την οποία αμαρτωλός και αμαρτία ταυτίζονταν κι έτσι η εξουδετέρωση της αμαρτίας συνεπαγόταν και τη φυσική εξουδετέρωση του αμαρτωλού. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ποτέ ότι ο Χριστός δεν ήρθε στη γη, για να κατακρίνει τον κόσμο, αλλά για να τον σώσει. Αυτή πρέπει να είναι και η αποστολή της Εκκλησίας μέσα στην κοινωνία.

Με τη Μεγάλη Τετάρτη ολοκληρώνεται ο πρώτος κύκλος των ημερών της Μεγάλης Εβδομάδας. Σ' αυτές τις πρώτες τρεις μέρες η Εκκλησία προβάλλει έντονα τις αρετές που θα πρέπει να καλλιεργήσουμε, ώστε να βιώσουμε ουσιαστικά τα όσα τραγικά θα εκτυλιχθούν μπροστά μας τις επόμενες μέρες με πρωταγωνιστή τον Θεάνθρωπο. Η ταπείνωση, η εγρήγορση, η μετάνοια και η έμπρακτη εφαρμογή του θελήματος του Θεού αποτελούν τις προϋποθέσεις, για να μπορέσουμε να συνοδεύσουμε τον Κύριο στο Σταυρικό Πάθος και στη ζωηφόρο Ανάστασή Του. Ο Θεός να μάς αξιώσει να διέλθουμε και τις μέρες που ακολουθούν με σωστό εκκλησιαστικό φρόνημα.